

Bon Bini

Jaargang 2 - Nr. 1
Zomer 2019

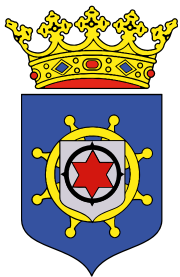
Bonaire

Nederlands zonnigste gemeente

**Bestuurscollege
voortvarend uit
de startblokken**

- Aangenaam kennis te maken
- Vol werkbezoek aan Europees Nederland
- Polderen in de tropen
- Koraal gebaat bij akkoord met IenW
- Overzeese uitwisseling

OPENBAAR LICHAAM
BONAIRE

Inhoud

- 3 Rode loper
- 4 Premier Rutte wordt blij van Bonaire
- 5 Aangenaam kennis te maken
- 8 Vol werkbezoek aan Europees Nederland
- 10 Polderen in de tropen
- 13 Bonaire 's werelds eerste Blue Destination
- 21 Flamingo Airport krijgt vleugels
- 22 Koraal gebaat bij akkoord met IenW
- 24 Heel Bonaire trots op EZ Air
- 25 Programmamanager Rojer:
Snel resultaten laten zien
- 28 Preventieakkoord maakt Bonaire gezonder
- 29 Overzeese uitwisseling van
kennis en ervaring
- 30 Niemand die zo veel van Bonaire
weet als Bòi Antoin

Colofon

Bon Bini Bonaire is een uitgave van het Kabinet van de Gezaghebber, verschijnt halfjaarlijks en is bedoeld voor iedereen die geïnteresseerd is in Bonaire en zijn inwoners.

Realisatie: ADCaribbean BV (info@adcaribbean.nl).

Aan deze uitgave werkten mee: Mona-Lisa Domacassé, Imarisha Hagens, Ivan Wilson, Nico van der Ven, Mike Ho-Sam-Sooi, Ingrid Bouws, Tourism Corporation Bonaire en de afdeling Communicatie van het Openbaar Lichaam Bonaire.

Vormgeving en druk: Printweb Media BV

Alle auteursrechten ten aanzien van de inhoud van deze uitgave worden uitdrukkelijk voorbehouden. Het is niet toegestaan artikelen of delen daarvan en foto's over te nemen zonder schriftelijke toestemming van de auteur/fotograaf.

Abonneren: Wilt u Bon Bini Bonaire thuis of op het werk ontvangen, stuur dan een e-mail naar: communicatie@bonairegov.com

Kabinet van de Gezaghebber

Plasa Reina Wilhelmina 1,
Kralendijk - Bonaire,
Caribisch Nederland (www.bonairegov.nl).

Rode loper

Voor Bonaire is met het aantreden van het nieuwe Bestuurscollege een belangrijke episode aangebroken waarin het eiland op veel terreinen een flinke ontwikkeling kan doormaken. De voortekenen zijn veelbelovend. De coalitie van MPB en UPB heeft met 6 van de 9 zetels een stabiele meerderheid in de Eilandsraad, de gedeputeerden Nina den Heyer, Elvis Tjin Asjoe en James Kroon zijn ervaren bestuurders, met staatssecretaris van Koninkrijksrelaties Raymond Knops is een Bestuursakkoord gesloten (als basis voor een effectieve samenwerking met de ministeries om onder meer het voorzieningenniveau te verhogen, maar ook het overheidsapparaat te helpen een efficiëncyslag te maken) en onze financiën zijn gezond.

Het Bestuurscollege is voortvarend uit de startblokken gekomen. Dat blijkt uit het verslag van het eerste werkbezoek aan Europees Nederland dat u verderop in deze editie kunt lezen. Daadkracht is ook wat er nodig is. Bonaire is er in de halve eeuw die het deel uitmaakte van het land Nederlandse Antillen bekaaid van afgekomen. Gelukkig zijn sinds we een bijzondere gemeente van Nederland zijn al veel achterstanden aangepakt. Sommige met hulp uit Den Haag zoals bij het onderwijs en de gezondheidszorg, andere op eigen eilandelijke kracht.

De toetreding in 2010 tot het Nederlandse staatsbestel heeft veel positieve energie in onze kleine samenleving van 20.000 zielen losgemaakt. We hebben, dankzij het 'lenen' van kennis en ervaring die in Europees Nederland voorhanden is, ontdekt dat we tot veel meer in staat zijn dan we zelf dachten. We hebben sinds kort zelfs onze eigen - aan de plaatselijke situatie aangepaste - variant van het oer-Hollandse poldermodel waarin werkgevers en vakbonden met de lokale overheid periodiek overleg voeren over economisch en sociaal-maatschappelijk belangrijke thema's.

Het is aan het Bestuurscollege om - naast de reguliere taken - particuliere initiatieven die bijdragen aan de welvaart en het welzijn van onze bevolking te stimuleren en te faciliteren. Bonaire heeft nog voldoende ruimte voor nieuwe bedrijvigheid zonder dat onze rijke natuur in de verdrukking komt. De kansen liggen vooral op het gebied van duurzaamheid. Bonaire is bij uitstek geschikt als 'living lab' voor het ontwikkelen, testen en etaleren van groene innovaties.

Het in voorbereiding zijnde AlgaeParc van Wageningen University & Research is een sprekend voorbeeld. Dat plan past naadloos in het Blue Destination-concept waarover u in deze editie uitgebreid wordt geïnformeerd. We kiezen welbewust voor kwalitatieve groei. Het gaat ons niet om meer en nog meer, maar om beter en nog beter. Voor ondernemers/investeerders die zich door het authentieke karakter van ons eiland aangetrokken voelen - en de charmes daarvan weten te waarderen - rollen wij graag de rode loper uit.

Voor zo ver u nog niet eerder hebt kennism gemaakt met ons eiland nodig ik u van harte uit om ons ideale woon/werkklimaat persoonlijk te komen ervaren.

Edison Rijna
Gezaghebber van Bonaire

Bonaire maakt Rutte blij

Premier Mark Rutte met gezaghebber Edison Rijna, Qredits-directeur Elwin Groenevelt en voorzitter Hans Biesheuvel van Ondernemend Nederland bij de feestelijke opening van het nieuwe onderkomen van de Bonairiaanse vestiging van Qredits.

Blij. In die stemming sloot minister-president Mark Rutte naar eigen zeggen zijn bliksembezoek aan Bonaire af. In slechts vier uur werkte hij een vol programma af dat begon met de ontvangst in de woning van gezaghebber Edison Rijna.

De premier sprak er met de gedeputeerden en de leden van de Eilandsraad. Rutte benadrukte het belang van stabiel bestuur, met niet alleen een daadkrachtig Bestuurscollege, maar ook een sterke Eilandsraad. Uiteraard werd uitvoerig stil gestaan bij het Bestuursakkoord 2018-2022 waarin het eilandbestuur en het Rijk afspraken hebben vastgelegd over het professionaliseren van het overheidsapparaat, maar ook over concrete projecten die vanuit sociaaleconomisch oogpunt prioriteit verdienen.

Traineeship

Rutte maakte tijd voor een ontmoeting met deelnemers aan het Bonaire Top Traineeship-programma dat het eilandbestuur samen met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft ontwikkeld om Bonairiaanse

jongeren na hun studie in Nederland te faciliteren bij hun terugkeer door als trainee bij het openbaar lichaam of een van de overheidsnv's aan de slag te gaan. „Allemaal mensen die een hechte band hebben met het eiland en tegen mij zeiden: 'Er gebeurt iets bijzonders op Bonaire en ik wil daar onderdeel van zijn en kom naar het eiland om er een aantal jaren van mijn leven te helpen het bestuur te versterken.' Dit is een teken dat het op Bonaire de goede kant op gaat en dat het bestendig is. Het is een prachtig programma.“

Economie

Vervolgens spoedde de premier zich naar het nieuwe kantoor van Qredits om de officiële openingshandeling te verrichten. Hoewel de verstrekker van microkredieten pas twee jaar geleden op Bonaire

is gestart zijn er al meer dan 150 ondernemers met een financiering op weg geholpen. Het stimuleren van bedrijvigheid is volgens Rutte de beste manier om armoede te bestrijden.

„De economie groeit en dat zal zeker impact hebben op de groei van banen,“ aldus de premier.

„Toeristische economieën die in staat zijn de unieke kant van hun cultuur en natuur te behouden hebben een voorsprong in kwalitatief toerisme. Zij zullen rijkere bezoekers trekken en dat heeft enorme voordelen.“

Veel gebeurd

Het was Rutte's tweede werkbezoek aan Bonaire als minister-president. „In vergelijking met 2013 is er veel gebeurd. Bonaire heeft een cultuur van uitproberen en verder gaan en dat is belangrijk. Het wordt nog heel hard werken, maar dat gaan we samen oppakken. De randvoorwaarden zijn aanwezig. Ik word hier echt heel blij van.“

Aangenaam kennis te maken

Gezaghebber Edison Rijna heeft op 8 april - drie weken na de verkiezingen - de nieuwe gedeputeerden die samen met hem het Bestuurscollege vormen beëdigd. Wij stellen ze graag aan u voor.

Elvis Tjin Asjoe is op 9 januari 1966 in het dorp Antriol geboren. Hij groeide op als jongste in een gezin van vier kinderen. „Mijn vader is destijds uit Suriname naar Bonaire gekomen om in de textielindustrie te werken. Mijn moeder was reumapatiënt dus ik ben mede opgevoed door mijn broers en zus.“ De kleine Elvis was vaak te vinden bij een speelterreintje in de wijk. „Dat was onze vorm van naschoolse opvang. We deden allerlei sporten, van voetbal tot honkbal en gingen ook zwemmen. Een soort buurtvader hield ons in de gaten. Als we kattenkwaad uithaalden konden we

een draai om onze oren krijgen. Het was een toffe periode.“

Eigen bedrijf

Het ondernemen zat er al vroeg in. „Mijn oma maakte lekkernijen die ze verkocht. Ze heeft het mij ook geleerd. Ik maakte lekkernijen en zij verkocht ze waarvoor ze mij commissie betaalde.“ Na de middelbare school ging Tjin Asjoe naar de MTS op Curaçao. Met het diploma op zak vervolgde hij zijn studie aan de HTS in Enschede waar hij cum laude slaagde. „Terug op Bonaire ben ik bij Bonaire Trading gaan werken. Daar was ik hoofd automatisering. Na een jaar heb ik met een

partner een eigen ICT-bedrijf opgericht. We zetten computers in elkaar, deden reparaties, gaven opleidingen en zetten internet-café's op. We waren eind jaren '90 een van de eerste providers. In die tijd ging internet nog via de telefoon.“

Tjin Asjoe was actief in de vereniging van bedrijven AKIP. „Er was sprake van opkomende criminaliteit. De politie kreeg van de centrale regering op Curaçao niet de middelen om daar tegen op te treden. We hebben toen een staking georganiseerd om de minister onder druk te zetten. Hij is naar Bonaire gekomen waar we hem een actieplan hebben aangeboden. We hebben in 2000 nog een manifestatie georganiseerd 'Stop crime now' waar vijfduizend in het wit geklede Bonairianen aan meededen.“

Elvis Tjin Asjoe met Eerste Kamerlid Boris Dittrich.

Overstap

In 2006 besloot Tjin Asjoe de overstap te maken van het bedrijfsleven naar de politiek. „Na de honderdste keer te zijn gevraagd heb ik ja gezegd. Er was een akkoord met Nederland dat Bonaire een bijzondere gemeente zou worden. De UPB was op zoek naar mensen die daarin een rol konden vervullen. Bij de verkiezingen in 2007 stond ik nummer 8 op de kandidatenlijst. Ik werd vervolgens minister voor Economische Zaken in de kabinetten El Hage 1 en 2, tot 2010.“

Een jaar later haalde Tjin Asjoe als nummer 3 op de lijst bij de eilandsraadsverkiezingen de meeste stemmen van alle UPB-kandidaten. Hij koos er echter voor op verzoek van de Arubaanse regering een aantal projecten te managen. In 2014 keerde hij terug in de Bonairiaanse politiek met de door hem opgerichte Movementu di Pueblo Boneriano die bij de verkiezingen in 2015 de meeste stemmen haalde, maar door de UPB en PDB naar de oppositiebankjes werd verwezen. Die coalitie viel waarna de MPB

alsnog ging meebesturen, tot coalitiegeenoot UPB door interne strubelingen afhaakte.

Tjin Asjoe heeft als gedeputeerde onder meer de portefeuilles economie en overheidsnv's. „Een van de belangrijkste opdrachten is de kwaliteit van onze eigen overheidsorganisatie te ver-

hogen. Wat we zelf kunnen moeten we ook zelf doen. Ik ga mij tevens inzetten voor een effectievere samenwerking met Den Haag.“

Nina den Heyer was al eens - van mei 2016 tot september 2017 - gedeputeerde voor Sociale Zaken, Onderwijs, Cultuur, Volksgezondheid en Jeugd. Ze is niet op Bonaire geboren, maar - op 22 april 1978 - op buureiland Curaçao.

„Mijn moeder is Bonairiaanse. Bijna elke vakantie moest ik naar Bonaire“, zegt ze met een knipoog. Na haar VWO-diploma te hebben behaald koos ze voor een studie Psychologie aan de Universiteit van Leiden. „Ik kreeg heimwee en ben teruggegaan naar

Curaçao. Mijn moeder was inmiddels voor werk naar Bonaire vertrokken dus ben ik weer naar Nederland gegaan. Omdat verschillende familieleden in de bankensector werkten besloot ik economie te gaan doen, maar al snel bleek dat dat helemaal niets was voor mij.“

Beleidsadviseur

Ze studeerde vervolgens in een keer af in Maatschappelijk Werk aan de Saxion Hogeschool in Enschede om meteen daarna haar studie Psychologie weer op te pakken.

Tijdens haar studietijd in Nederland was ze actief in de belangenorganisatie voor Antillianen, de MAAPP. „Zo kwam ik in contact met politici uit Bonaire. In 2004 kreeg ik het aanbod te komen werken op Bonaire, als beleidsadviseur Welzijn bij de afdeling Sociale Zaken van het eilandgebied. In 2011 ben ik overgestapt naar de Rijksdienst Caribisch Nederland als afdelingshoofd bij Sociale Zaken.“ Tussen de bedrijven door had ze aan de Universiteit van Curaçao haar masters in maatschappelijk werk gehaald.

Nina den Heyer met staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid Tamara van Ark.

„Mijn interesse voor politiek was er al veel eerder. Een van mijn beste vrienden was de zoon van Miguel Pourier (voormalig minister-president van de Nederlandse Antillen; red). Ik weet nog goed dat er een grote staking was en de stakers op een gegeven moment naar zijn huis kwamen. Ik zou heel kwaad zijn geworden, maar hij luisterde rustig naar de stakers en was vol begrip. Op Bonaire ben ik heel lang actief geweest bij de UPB. Achter de schermen, want mijn familie vond politiek niks. Op een gegeven moment kwam ik met Elvis in gesprek dat de partij zich moest vernieuwen, maar we kregen daar niet de ruimte voor. Dat heeft tot de oprichting van de MPB geleid.“

Armoedebestrijding

Een van de grote taken waar het nieuwe BC voor staat is het beter laten functioneren van het ambtenarenapparaat. „Dat is niet met zijn tijd meegegaan. Ik weet hoe het bij RCN is. Dat is een verschil van dag en nacht met het openbaar lichaam. Dat heeft alles te maken met de manier van leidinggeven. Als je wil dat medewerkers goed presteren moet je ze de randvoorwaarden geven. Personeel dat met plezier naar zijn werk gaat presteert beter. Daar gaan we als BC aan werken.“

De grootste uitdaging voor Den Heyer is echter de armoede. „Het is de rijksoverheid die het sociaal minimum en dus de hoogte van de uitkeringen bepaalt. Het is aan ons om het onderwerp hoog op de agenda in Den Haag te houden en te lobbyen voor de vaststelling van het bestaansminimum. Intussen kunnen wij natuurlijk zelf ook wat doen. Het hoeft niet altijd om grote dingen te gaan, we moeten creatief zijn, bijvoorbeeld door een kortings-

pas te introduceren. Waar ik me zeker hard voor ga maken is een vorm van kinderopvangtoeslag. Ik wil dat voor schoolse educatie gratis toegankelijk wordt. Dan doe je iets aan de kosten van gezinnen en geef je tegelijkertijd kinderen een betere startpositie als ze doorstromen naar het basisonderwijs.“

James Kroon is veruit de meest ervaren bestuurder van Bonaire. Het dorp Rincon waar hij geboren (25 januari 1961) en getogen is draagt hem op handen. Na zijn middelbare school te hebben doorlopen is Kroon bij de douane gaan werken. „Ik heb allerlei douane-opleidingen in Nederland gevolgd. Ik heb op Schiphol gewerkt, in de Rotterdamse haven en op Curaçao. Op Bonaire heb ik tien jaar bij de narcoticabrigade gezeten. Daar werkte ik met een drugshond.“

In 1989 werd hij door de leiding van de UPB benaderd met de vraag of hij zich bij de partij wilde aansluiten. In 1994 stond hij voor het eerst op de kandidatenlijst. „In 2001 ben ik in de Eilandsraad gekomen. Van 2003 tot 2007 was ik voor de eerste keer gedeputeerde. Van 2007 tot 2009 zat ik weer in de Eilandsraad en was ik tegelijkertijd lid van de Staten van de Nederlandse Antillen.“

Landbouwsector

In 2017 werd hij voor de vijfde keer gedeputeerde en nu is hij

James Kroon in gesprek met Tweede Kamerlid André Bosman

aan zijn zesde termijn begonnen. Hij heeft er een goed gevoel over. „Dit is echt een team, dat merk je meteen. Ik proef veel enthousiasme om aan de slag te gaan. We weten wat ons te doen staat en dat is het bestuursakkoord uitvoeren. Wat mijn portefeuille betreft betekent dat onder meer het verbeteren van de wegen.“

Waar Kroon ook werk van wil maken is de professionalisering van de landbouwsector. Het meer lokaal produceren kan een bijdrage leveren aan de bestrijding van de armoede. Nu worden veel verswaren geïmporteerd. „Door lokaal te produceren heb je geen hoge transportkosten, het levert werkgelegenheid op en het is duurzamer.“

Kroon die goede banden onderhoudt met de top van het CDA wordt gezien als een verbinder. „Als je wat wil bereiken moet je samenwerken. Dat geldt binnen het Bestuurscollege, maar ook voor onze relatie met Den Haag. We gaan het samen doen!“

Zie voor het complete portefeuille-overzicht: <https://www.bonairegov.com/nl> ●

Vol werkbezoek aan Europees Nederland

De gedeputeerden Elvis Tjin Asjoe, Nina den Heyer en James Kroon hebben tijdens hun eerste werkbezoek aan Europees Nederland een vol programma afgewerkt. Meteen na aankomst vond op Schiphol de eerste meeting plaats. „We hebben ons niet verveeld“, zegt Tjin Asjoe met een knipoog. „We kwamen met een goed gevulde agenda, maar gedurende de week zijn er nog afspraken bij gekomen met mensen die graag iets willen betekenen voor Bonaire.“

Bij veel ontmoetingen zijn de drie gedeputeerden als team opgetreden zoals bij de Tweede Kamercommissie voor Koninkrijksrelaties en de Raad van State. Daarnaast hebben ze waar het hun eigen portefeuille betrof ook veel bilaterale besprekingen gevoerd.

Armoedebestrijding en kinderopvang

„Bij mij lag het accent op de bestrijding van de armoede“, aldus Nina den Heyer. „Ik heb

daarover uitvoerig met staatssecretaris Tamara van Ark van Sociale Zaken gesproken. In dat gesprek heb ik gepleit voor het gratis toegankelijk maken van kinderopvang voor 0- tot 12-jarigen. Dat zou een enorme bijdrage leveren aan de armoedebestrijding onder eenoudergezinnen.

Om een enigszins behoorlijk inkomen te verdienen hebben veel mensen twee banen, maar als alleenstaande ouder heb je ook nog de zorg voor je kinderen.

CO2-neutraal van het ene naar het andere ministerie.

Met gratis kinderopvang sla je meerdere vliegen in een klap: het is goed voor de betrokken ouders, voor de kinderen en voor de economie“, aldus Den Heyer die naast alle officiële ontmoetingen ook nog met studenten uit Bonaire heeft gesproken over hun studie-ervaringen.

Integraal wegenplan

„Ik heb vooral aandacht gevraagd voor de noodzaak snel te kunnen beginnen met de aanpak van ons wegennet“, aldus James Kroon. „De slechte staat van de wegen is niet alleen oncomfortabel, maar levert ook gevaarlijke situaties op. Het maakt bovendien een slechte indruk op toeristen en potentiële investeerders die Bonaire bezoeken. Ik heb

Op weg van Schiphol naar Den Haag.

Met de Raad van State werd onder meer gesproken over het effectiever maken van de samenwerking tussen de openbare lichamen en het Rijk.

onder meer in het gesprek met minister Cora van Nieuwenhuizen van Infrastructuur en Waterstaat en later nog met haar ambtenaren toegelicht dat wij werken aan een integraal wegenplan. Het gaat niet alleen om het opknappen van de wegen, maar ik vind dat we ook moeten kijken hoe we bestaande verkeerssituaties kunnen verbeteren waardoor de doorstroming en de veiligheid worden bevorderd en parkeeroverlast wordt tegengegaan. Gelijktijdig maken we een structureel onderhoudsplan zodat we in de toekomst niet weer voor dezelfde problemen komen te staan”, aldus Kroon op wiens voorstel de gedeputeerden hun opwachting hebben gemaakt bij de viering van Dia di Rincon door de Bonairiaanse gemeenschap in Tilburg.

Harde toezeggingen

Buitengewoon tevreden kijkt Elvis Tjin Asjoe terug op het werkbezoek. „Hoogtepunt voor mij was het akkoord met de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Door de financiële bijdragen die zij hebben toegezegd komt het eind in zicht van een jarenlang conflict over

het afbouwen van de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Dat is goed nieuws voor de burgers, het koraal en de landbouwers en hotels die gebruik willen maken van gezuiverd water. Blij ben ik ook met de handtekening van minister Van Nieuwenhuizen onder de toezegging het drinkwatertarief tot 2025 te blijven subsidiëren met jaarlijks 1 miljoen euro. Ik had bij het aantreden van ons nieuwe Bestuurscollege niet durven hopen dat we al zo snel zulke concrete resultaten zouden kunnen boeken in Den Haag.” Een tweede hoogte-

punt voor Tjin Asjoe was de uitnodiging van de organisatie van de Global Entrepreneurship Summit 2019 om uit alle werelddelen afkomstige investeerders te vertellen over het Blue Destination-concept van Bonaire.

Schouders eronder

„We kijken terug op een goede week. We hebben ontzettend veel mensen gesproken, bewindslieden, ambtenaren op de ministeries, leden van de Eerste en Tweede Kamer en tal van andere stakeholders. De wil tot samenwerking is groot, maar wij moeten uiteraard ook onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Wij hebben duidelijk gemaakt dat dit Bestuurscollege dat wil en ook doet. Daarom zijn we meteen na terugkomst op Bonaire vol aan de slag gegaan met het afronden van ons Bestuursprogramma waarvoor we, na onze oproep, heel veel nuttige input hebben gekregen van burgers en organisaties. We hebben tijdens ons ‘rondje Den Haag’ veel inspiratie opgedaan. Het is nu een kwestie van concrete plannen van aanpak maken en daar gezamenlijk de schouders onder te zetten”, aldus Tjin Asjoe. ●

Bij de kennismaking met de Tweede Kamercommissie.

Voormalig VNO-NCW-topman Jan-Willem van den Braak: „De Centraal Dialoog kan veel voor Bonaire betekenen.“

Polderen in de tropen

Waar het Hollandse poldermodel haarscheurtjes begon te vertonen, beleeft de Bonairiaanse variant juist zijn opkomst. Begin dit jaar ging de Centraal Dialoog Bonaire officieel van start met Jan-Willem van den Braak (66) - voormalig lid van de Sociaal Economische Raad (SER) en oud-directeur van werkgeversorganisatie VNO-NCW – als onafhankelijk vicevoorzitter. Voor hem kent het polderen weinig geheimen, lange jaren was hij eerste onderhandelaar van de werkgevers in de Stichting van de Arbeid (werkgevers-vakbonden) en in het tripartite overleg met de regering.

„Vanaf 2006 was ik directeur van het VNO-NCW-kantoor in Brussel voor de lobby in de EU.

Na drie jaar zou ik naar Nederland terugkeren. Juist op dat moment vroeg de werkgevers-

organisatie ATIA op Aruba aan VNO-NCW een interim-directeur voor ze te zoeken. Ik was een keer - in 2005 - met vakantie op Curaçao geweest; je wil tenslotte toch minstens een keer in het Caribisch deel van het Koninkrijk zijn geweest. De tropische sfeer sprak mij erg aan. Dus toen de algemeen directeur mij vroeg leek het me wel wat om tijdelijk op Aruba aan de slag te gaan,.”

Pensioen

„In een half jaar was de reorganisatie van ATIA op hoofdpunten voltooid. Als interimmer moet je nooit langer blijven dan nodig is. Op het punt van teruggaan kreeg ik van minister-president Eman de vraag of ik hem wilde helpen bij het opzetten van een sociale dialoog. Een geweldige leuke job waarbij ik meteen kon zien hoe ATIA haar rol zou oppakken. Alles bij elkaar ben ik bijna een jaar op Aruba gebleven. In 2015 ben ik nog een keertje teruggeweest om de viering van het eerste lustrum van de Sociale Dialoog bij te wonen.“

Een jaar eerder was Van den Braak met pensioen gegaan en werkte hij aan een boek: 'Spion tegen Churchill' over een onbekende Nederlandse oorlogsspion voor de Duitsers in Engeland. „Daar zat veel uitzoekwerk aan vast. Er was zowaar een uitgever die het een interessant verhaal vond en het in 2017 uitgaf. Inmiddels was ik voorzitter geworden van de Stichting SBI; dat staat voor Samenwerking, Bezinning en Inspiratie. Op ons eigen landgoed Zonheuvel in Doorn worden onder meer medezeggenschapstrainingen gegeven.“

Verrassing

In 2016 kreeg de stichting een groep van werkgevers, vakbonden en de lokale overheid uit Bonaire op bezoek. „Ze hadden in 2013 op initiatief van toenmalig staatssecretaris Klijnsma afspraken gemaakt over een gestructureerd overleg onder de noemer Centraal Dialoog, maar dat is nooit goed van de grond gekomen. In 2016 besloot men een nieuwe poging te doen en daarvoor zijn licht op te steken in Nederland. Ik heb toen op verzoek van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een praatje gehouden over hoe het sociaal-

economisch overleg in Nederland werkt.“

Datzelfde ministerie benaderde hem vorig jaar juni: de studiereis had blijkbaar niet geholpen. Of Van den Braak het met al zijn ervaring in het polderen nog eens wilde proberen.

„Voor mij kwam dat als een verrassing. Ik kende Bonaire alleen maar van een weekend dat ik er had doorgebracht in de periode dat ik op Aruba zat.“ Juist door de klus die hij daar klaarde vond SZW hem de aangewezen man om de Centraal Dialoog op Bonaire te revitaliseren. De kortstondige kennismaking die hij in 2010 met het eiland had gemaakt had een prettige indruk - „Het is een mooi eiland met veel mogelijkheden, authentiek en met vriendelijke mensen“ - bij hem achtergelaten.

Buitenstaander

„De gedachte was dat het een buitenstaander misschien wel zou lukken het overleg vlot te trekken. Officieel heette de functie onafhankelijk procesbegeleider. Ik heb gezegd dat ik het wel wilde doen, maar alleen als alle partijen met mijn komst zouden instemmen. In augustus 2018 heb ik samen met Johan Breure van SZW met alle betrokkenen gesproken. Ik heb tegen iedereen gezegd: als je niks ziet in georganiseerd overleg met

de andere partijen moet je dat eerlijk zeggen. Maar als je er wel iets in ziet wil ik graag weten waarom het volgens jou niet loopt.“

Zonder uitzondering erkenden alle gesprekspartners het belang van een goed functionerende Centraal Dialoog. „Men stak ook de hand in eigen boezem dat er niks van terecht was gekomen. Na dat rondje was het mij duidelijk dat de oprechte wil er was om er alsnog iets van te maken. Ik heb toen een rapport gemaakt met daarin een analyse, conclusies en aanbevelingen.“

Protocol

Het viel Van den Braak meteen op dat er weinig was vastgelegd. „Ik merkte dat iedereen daardoor een andere kijk had op wat de Centraal Dialoog moest zijn. Die vervangt niet de regering en het is ook geen advieslichaam, het is echt een lokaal overlegorgaan dat naar consensus streeft en draagvlak kan bieden aan besluiten die uiteindelijk het eilandbestuur of de Rijksoverheid neemt. Als bestuurders verstandig zijn luisteren ze uiteraard goed naar wat de Centraal Dialoog van iets vindt. Daarin hebben overigens ook twee gedeputeerden zitting. Mijn conclusie was: het is de moeite waard een herstart te

Middeleeuwen

Polderen kan gezien worden als de tegenhanger van polariseren. De term 'poldermodel' is in 1982 geïntroduceerd toen de werkgeversorganisaties, vakbonden en de overheid een akkoord over loonmatiging en werk sloten. In plaats van de messen te slijpen gingen ze op zoek naar een compromis waarbij iedereen evenveel water in de wijn deed. Het consensusmodel bestaat echter al langer. In de middeleeuwen moesten boeren, edelen, stedelingen en overige burgers dijken bouwen om droge voeten te houden. Dit was alleen mogelijk door, ongeacht afkomst of stand, samen te werken.

maken, maar doe het niet *in the blind*. Leg een stevig fundament, maak een reglement en schrijf een protocol dat door alle deelnemers wordt ondertekend. En maak ook duidelijk dat iedereen weliswaar een achterban vertegenwoordigt, maar dat het doel van de Centraal Dialoog is met elkaar voor een beter en sterker Bonaire en zijn burgers te zorgen.”

Rondetafel

Op 15 november moest een rondetafelconferentie duidelijkheid verschaffen of het overleg een kansrijke toekomst heeft. „Iedereen was er en er is getekend. Er was volledige consensus dat de gezaghebber voorzitter moet zijn. In Nederland wordt het voorjaars- en najaarsoverleg door de premier voorgezeten. Dat geeft status en continuïteit. Maar zo'n voorzitterschap is iets wat je er niet zo maar even bij doet en de gezaghebber is bovendien ook deel van het bestuur. Daarom is mede naar voorbeeld van het Platform Nationale Dialoog in Curaçao besloten tevens een vicevoorzitter aan te

stellen die contact houdt met alle partijen, de agenda opstelt en de vergaderingen voorziet.”

De deelnemers hebben Van den Braak gevraagd die rol voorlopig op zich te nemen. „Mijn werk is af als het eenmaal goed loopt. In de tussentijd kan in alle rust worden gezocht naar een kandidaat die het van mij kan overnemen. Daar zijn we al mee bezig.”

Laatste kans

Bang dat het na zijn vertrek weer versloft is hij niet. „Als het nu weer niet goed gaat, wanneer dan ooit wel? Aan alle kanten is er veel goede wil. Het is belangrijk genoeg om het dit keer wel te laten slagen. We hebben inmiddels zes vergaderingen achter de rug in goede en zakelijke sfeer, met ook al enkele concrete verklaringen, onder meer over de premieverlaging voor werkgevers en de invulling van de Dia di Rincon. Begin juli is een gemeenschappelijk reactie op de belangrijke nota van de staatssecretaris van SZW vastgesteld over het ijkpunt voor de bestaanszeker-

heid. Dat valt mij ook op: alle partijen vinden een beter bestaan voor inwoners met een laag inkomen van heel groot belang. En iedereen ziet ook in dat daarvoor de hoge vaste lasten van burgers en bedrijven omlaag moeten.” „Het overlegmodel heeft Nederland veel goeds gebracht. Dat kan het ook voor Bonaire betekenen, zeker in de huidige situatie met het Bestuursakkoord, het nieuwe coalitieakkoord en het komende Bestuursprogramma waaruit allerlei zaken voortkomen die een breed draagvlak vereisen; op het gebied van het sociaal minimum, de ouderdomsregelingen, het arbeidsrecht, de arbeidsmarkt enz. Het worden belangrijke jaren. In de Centraal Dialoog gaan we in het najaar proberen met een soort 'Breed Akkoord 2020-2023' daar ook aan bij te dragen. Zo komen we hopelijk met elkaar tot een consistent en meerjarig beleid, ten voordele van alle burgers en bedrijven op dit prachtige eiland.”

I: www.centraaldialoogbonaire.com

Van den Braak in zijn rol als vicevoorzitter tijdens de Centraal Dialoog.

BONAIRE BLUE DESTINATION

World's 1st blue destination
*Programma voor de positionering van Bonaire
als unieke bestemming*

1. WAAROM IS BLUE DESTINATION NODIG?

Bonaire wordt omringd door een marine park dat sinds 40 jaar is beschermd. Het eiland was hierin de eerste ter wereld en uniek in haar soort. De bevolking van Bonaire wordt niet alleen omgeven door dit natuurgebied, ze wonen er middenin. Leven in een marine park brengt verantwoordelijkheid met zich mee. Hier is Bonaire zich al meer dan 40 jaar van bewust. Om de natuurlijke eigenschappen van het eiland te waarborgen is het van belang dat er een goede synergie is tussen ecologie (natuur), de samenleving (cultuur) en economie. Elementen die de motor zijn voor een betere levenskwaliteit.

Bonaire biedt een grote mix aan mogelijkheden en heeft van nature vele middelen (natuur, kennis en cultuur) beschikbaar, welke kansen bieden voor de lokale bevolking en economie op het gebied van duurzaamheid. Door gebrek aan een heldere visie en focus blijven deze kansen teveel liggen of zijn zelfs onbekend voor de buitenwereld.

Ter verbetering van een duurzame economie, beheer van de natuur en behoud van erfgoed en cultuur is het noodzakelijk de identiteit en positionering van Bonaire te versterken. Hiervoor is het van belang dat iedereen, ongeacht of het vanuit natuur, cultuur of economie wordt benaderd, in dezelfde richting kijkt. Hieruit en n.a.v. het SMTP is het programma Blue Destination ontstaan. Het programma voegt daarbij diverse elementen van de 'Blue Economy' en 'Blue Growth', die Bonaire van nature al bezit, tot één geheel.

Blue Destination sluit nauw aan op de *sustainable development goals* (SDG's) op wereldniveau.

2. WAT IS BLUE DESTINATION?

Blue Destination is een meerjarenprogramma dat door middel van een integrale aanpak één identiteit creëert om tot een betere synergie te komen tussen natuur, cultuur en economie en op die manier de levenskwaliteit verbetert.

Op het gebied van duurzaamheid gebeurt er in verschillende sectoren al veel. Omdat een goede samenwerking en gemeenschappelijke visie ontbreekt tussen natuur, cultuur en economie wordt er langs elkaar heen gewerkt en is onvoldoende zichtbaar wat er al gaande is op dit gebied. Natuur, cultuur en economie fungeren nu nog teveel als drie aparte 'zuilen'. Blue Destination verbindt deze zuilen, door middel van het verbinden van kernwaarden en gemeenschappelijk doelen in concrete projecten. Blue Destination is een overkoepelend programma en is eiland breed inzetbaar. Belangen, doelgroepen en uitvoering kunnen per zuil of project verschillen. Doordat alles onder de koepel van Blue Destination valt, wordt één identiteit gecreëerd (*lifestyle*), ervaren (*experience*) en naar buiten gebracht (*storytelling*).

2.1 DOEL BLUE DESTINATION

Bonaire wil met Blue Destination, binnen 10 jaar na ingang van het programma, de perfecte synergie tussen natuur, cultuur en economie bereiken en versterken. Deze synergie leidt tot één identiteit en zorgt daardoor voor een duurzame economie en betere levenskwaliteit.

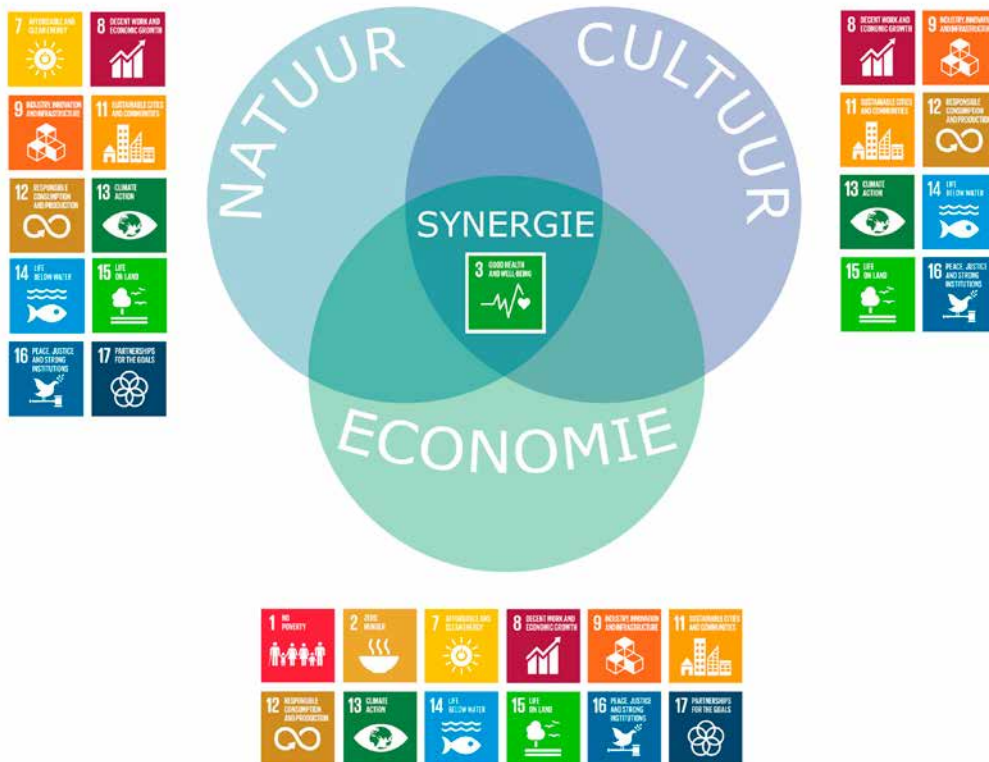
Doelstellingen:

- Bewustwording en behoud van natuur
- Zelfredzaamheid en armoedebestrijding
- Het creëren van banen op het gebied van duurzaamheid
- Business development
- Ontwikkeling van de economie
- Verbinding van generaties, kennisoverdracht, behoud en bescherming op het gebied van cultuur en erfgoed
- Behoud van jong talent, voorkoming van 'brain drain'
- Het aantrekken van mensen, bezoekers en toeristen gericht op duurzaamheid
- Opstellen van beleidskaders, punten wettelijk vastleggen
- Mentaliteits- en gedragsverandering (van eigen belang naar eilandsbelang)
- Bewustwording d.m.v. entertainment

Met anderen woorden: verbetering van de levenskwaliteit.

Het Blue Destination programma mobiliseert de mens de universele identiteit (ofwel de *story* die de lokale bevolking uitstraalt) naar buiten te brengen. Blue Destination versterkt de synergie tussen natuur, cultuur en economie met duurzaamheid als de gemeenschappelijke factor.

Storytelling is hetgeen dat de lokale bevolking met onze bezoekers verbindt. Naast *storytelling* bereikt het programma dit ook door middel van projecten en initiatieven die aansluiten op de voor Blue Destination relevante SDG's.

Met het creëren van de juiste synergie tussen natuur, cultuur en economie, adopteert Bonaire een duurzame *lifestyle*. Door het uitdragen van deze *lifestyle* door de lokale bevolking, wordt een *experience* gecreëerd voor bezoekers.

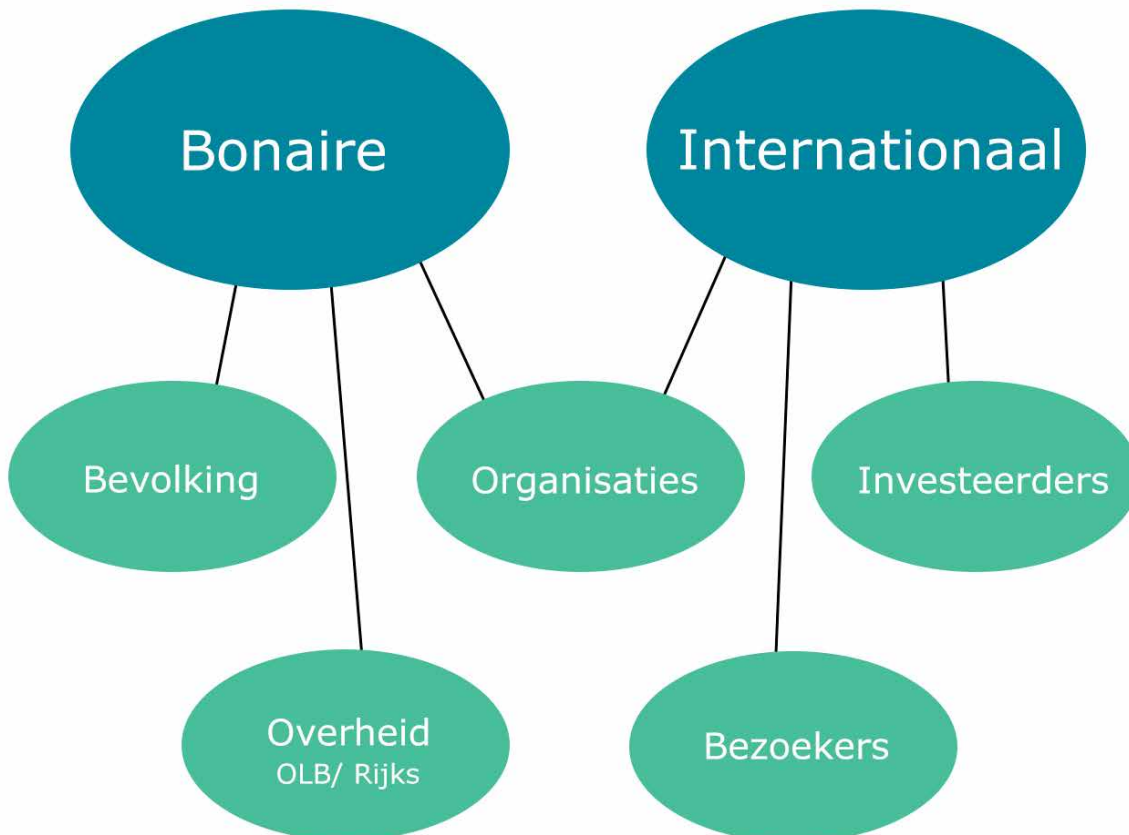
3. DOELGROEP

Blue Destination onderscheidt twee hoofddoelgroepen:

Bonaire

Internationaal

Hieronder vallen meerdere doelgroepen, welke nog verder te specificeren zijn in subdoelgroepen. De subdoelgroepen worden in een andere fase verder uitgewerkt, aangezien het definiëren van deze groepen grotendeels afhankelijk is van de projecten die onder Blue Destination gaan vallen.

4. TALKING POINTS

Blue Destination programma geeft aandacht aan minimaal 13 SDG's.

BD haakt aan bij de regionale trend op het gebied van duurzaamheid, waar mens en planeet steeds belangrijker worden

BD versterkt samenwerking met regionale organisaties en overheden op het gebied van duurzaamheid

Op Bonaire is de mentaliteit altijd gericht geweest op natuur, rust en duurzaamheid en is zo-doende van nature al 'Blue'. De vraag *#Whatisbluetoyou?* leeft al op het eiland en zet de bevolking aan het denken, als zijnde een teaser voor het programma. Bij het OLB loopt het programma 'Nos ta biba di naturalesa', wat perfect aansluit bij Blue Destination.

Blue Destination wordt dus al uitgevoerd op het eiland. Alleen wordt deze nog niet altijd effectief door iedereen gedragen wegens een gebrek aan visie, kennis, bewustzijn of goede samenwerking. Het is 'work in progress' en velen staan in de startblokken om aan de slag te gaan en ondersteuning te krijgen. Met Blue Destination belichten we wat er nu al is en gebeurt, om uiteindelijk het hele eiland te mobiliseren. Met het programma Blue Destination willen we, met o.a. de hulp van fondsen en investeerders, de versnelling inzetten om te zorgen dat Bonaire zo snel mogelijk zelfredzaam wordt.

Blue Destination Bonaire

Economie

Natuur

Cultuur

BONAIRE BLUE
DESTINATION
#WhatsBlueToYou

BONAIRE BLUE
DESTINATION
#WhatsBlueToYou

“Waar een klein eiland een voorbeeld voor de rest kan zijn”

Natuur | Duurzaamheid | Economie | Innovatie | Cultuur

.....
www.bluedestination.com

Flamingo Airport krijgt vleugels

Aan interim-directeur Jos Hillen de taak Bonaire International Airport te helpen aanhaken bij internationale ontwikkelingen.

Met de benoeming van een nieuwe Raad van Commissarissen en een interim-directeur krijgt Bonaire International Airport - gezien de expertise en ervaring van de betrokkenen - vleugels.

President-commissaris Bart de Boer is oud-directeur van Eindhoven Airport. Uitgebreide luchtvaartervaring heeft ook Marco van de Kreeke, huidig directeur van Groningen Airport Eelde. De derde commissaris is Stella Herrera die eerder lid was van de Raad van Toezicht bij Curaçao Airport Partners.

Vliegbrevet

Ir. Jos Hillen is als interim-directeur aangesteld. Voor hem heeft de

luchtvaartsector eveneens weinig geheimen. Hij heeft van 1975 tot 1995 bij Rijkswaterstaat gewerkt waar hij onder meer plaatsvervangend hoofd-directeur Infrastructuur en Bouwbeleid was.

Van 1995 tot 1 juni van dit jaar was hij senior partner bij Twijnstra Gudde. Hillen (in het bezit

van een vliegbrevet) heeft in de afgelopen 24 jaar op interim-basis leiding gegeven aan grote infrastructurale projecten. Hij was onder meer betrokken bij de transitie van de militaire vliegbasis Twente naar burgerluchthaven en was van 2009 tot 2012 interim-directeur van Groningen Airport Eelde.

Professionalisering

Gedeputeerde Elvis Tjin Asjoe - BIA is een overheidsnv - is ingenomen met de komst van Hillen.

„Gezien zijn expertise en ervaring is hij de juiste man op het juiste moment op de juiste plaats. Zijn opdracht is een aanzet te geven voor de noodzakelijke professionalisering van de BIA-organisatie.“ De luchthaven is de belangrijkste

motor van de Bonairiaanse economie. „We moeten er voor zorgen dat we aanhaken bij de internationale ontwikkelingen. De nieuwe bestuurders beschikken naast hun expertise en ervaring over een groot netwerk in de luchtvaartwereld en aanverwante sectoren waar wij als Bonaire ons voordeel mee kunnen doen“, aldus Tjin Asjoe.

De benoeming van Hillen is voorlopig voor een half jaar. „De RvC begint op korte termijn met de werving van een definitieve directie, maar eerst zal er een functieprofiel worden opgesteld dat is afgestemd op de eerste bevindingen en aanbevelingen van de interim-directeur. Die zal ook de eerste stappen zetten om BIA toekomstbestendig te maken.“

Heerlijk eiland

„Het Caribisch deel van het Koninkrijk ken ik vrij goed. Ik ben een aantal keren op Curaçao en Aruba geweest en heb twee keer vakantie gehouden op Bonaire. Ik vind het een heerlijk eiland“, aldus Hillen. „De luchtvaart is een boeiende wereld en een luchthaven is een essentieel deel van de maatschappij, zeker voor een eiland. Dat ik voor de tweede keer leiding mag geven aan een luchthaven, in dit geval een intercontinentale, vind ik een mooie afsluiting van mijn carrière. Ik kijk er enorm naar uit aan de slag te gaan.“

Flamingo Airport is na Schiphol, Rotterdam en Eindhoven de vierde luchthaven van Nederland. ●

Koraal gebaat bij akkoord met IenW

Met de overeenkomst die gedeputeerde Elvis Tjin Asjoe en minister Cora van Nieuwenhuizen van Infrastructuur en Waterstaat begin juni hebben ondertekend komt het eind in zicht van een impasse rond de Rioolwaterzuiveringsinstallatie op Bonaire.

De ministeries van IenW en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Openbaar Lichaam Bonaire dragen gezamenlijk financieel bij om de laatste fase van het project te realiseren. Daarvoor reserveren de partijen elk maximaal 1 miljoen euro.

Structurele oplossing

Over de kosten van het laatste onderdeel van het project voeren aannemer MNO Vervat en opdrachtgever SONA al jarenlang een arbitrageprocedure. De gevolgen van het conflict zijn groot: het Water- en Elektriciteitsbedrijf Bonaire (WEB) draait op voor het

exploitatieverlies van de RWZI hetgeen ten koste gaat van noodzakelijke investeringen. Bovendien kan er geen gezuiverd afvalwater worden geleverd aan bijvoorbeeld de hotels voor het bevoeien van hun tuinen waardoor deze gedwongen zijn duur drinkwater te gebruiken.

In de overeenkomst is tevens vastgelegd dat IenW tot en met 2025 jaarlijks 1 miljoen euro subsidie blijft verstrekken als bijdrage in de exploitatiekosten van de RWZI. Afsproken is dat er uiterlijk eind 2025 een structurele oplossing is voor een duurzame exploitatie van de RWZI.

Minister Cora van Nieuwenhuizen en de gedeputeerden Elvis Tjin Asjoe en James Kroon tonen hun vreugde over het akkoord.

Afvalwaterheffing

Over de invoering van een afvalwaterheffing zijn eveneens afspraken gemaakt. Voor het einde van het jaar dient daartoe een verordening te zijn vastgesteld, maar de eerste twee jaar zal de heffing nihil zijn. De invoering van een afvalwaterheffing was destijds voorwaarde voor het verkrijgen van subsidie van de Europese Unie voor de bouw van de RWZI. Tjin Asjoe heeft voorts de toezegging gekregen dat de ministeries met het oog op investeringen die WEB moet doen zullen helpen bij het zoeken naar subsidiemogelijkheden, onder meer bij de EU. Ook zullen zij onderzoeken of WEB in aanmerking kan komen voor het aangaan van renteloze leningen. Tenslotte komt er een gezamenlijke taskforce die het Openbaar Lichaam Bonaire zal assisteren bij het ontwikkelen van een strategische visie om ook in de toekomst betaalbare, betrouwbare en duurzame levering van water en elektriciteit aan burgers en bedrijven te verzekeren.

Heel erg blij

Aan de overeenkomst zijn intensieve onderhandelingen vooraf gegaan. „Het belang voor Bonaire is groot dus er was ons alles aan gelegen zo snel mogelijk deze al jaren durende impasse te doorbreken“, aldus de gedeputeerde. „Deze overeenkomst draagt bij aan het betaalbaar houden van de tarieven, stimuleert lokale landbouw door de ruimere be-

Moties beschermen koraal

Bonaire voert per 1 januari 2021 een verbod in voor het gebruik van zonnebrandcrèmes die voor het koraal schadelijke stoffen bevatten. Een motie daartoe van eilandsraadslid Renata Domacassé kon op unanieme steun rekenen. Het gaat om producten die Oxybenzoe en Octinoxate bevatten waarvan uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat deze het koraal aantasten. De koraalriffen in het beschermde Bonaire Marine Park behoren tot de mooiste ter wereld. Op Bonaire is inmiddels een lokaal ontwikkelde crème verkrijgbaar die niet schadelijk is voor het koraal.

Een andere door de Eilandsraad aangenomen motie van Domacassé roept het Bestuurscollege op per 1 januari 2020 een verbod in te voeren op het gebruik van polystyreen (foam) voedselcontainers, plastic wegwerptassen voor eenmalig gebruik en plastic rietjes. „Dit past bij de rol van Bonaire als voorloper op het gebied van milieu- en natuurbescherming en als belangrijke duiklocatie“, aldus de initiatiefneemster.

schikbaarheid van irrigatiewater tegen een fair tarief, maakt een einde aan de verspilling van drinkwater want hotels kunnen gezuiverd afvalwater afnemen voor hun tuinen en geeft WEB ruimte voor modernisering en verduurzaming van de productie van water en elektriciteit.”

Een belangrijke reden voor de bouw van de nieuwe RWZI was de bescherming van het koraal rond Bonaire, benadrukt Tjin Asjoe. „Ons unieke marine park is, afgezien van de grote ecologische betekenis, van cruciaal belang voor onze toeristische sector en daarmee voor de gehele economie van het eiland. Dat de RWZI binnen afzienbare tijd volledig kan functioneren is ook goed voor de geloofwaardigheid van ons Blue Destination-concept. Ik ben daarom echt heel erg blij dat we deze reeds jaren slepende kwestie al zo snel na het aantreden van ons Bestuurscollege hebben kunnen oplossen.”

Minister

Minister Van Nieuwenhuizen: „De inwoners van Bonaire hebben recht op schoon water. Met de financiële bijdrage zorgen we ervoor dat het afvalwater op Bonaire niet alleen gezuiverd wordt, maar ook gebruikt kan worden in tuinen en landbouwgebieden. Hierdoor hoeft het duur-

dere drinkwater niet meer gebruikt te worden voor irrigatie. Eerst liep al het afvalwater gewoon de oceaan in, met nadelig effect voor het koraal. We slaan twee vliegen in een klap: geen ongezuiverd afvalwater meer in de oceaan en goedkoper irrigatiewater op het eiland zelf.”

Heel Bonaire trots op EZ Air

Heel Bonaire is trots op zijn 'eigen' luchtvaartmaatschappij EZ Air die in december haar luchtdoop beleefde. De naam is nieuw, maar het bedrijf er achter heeft al heel wat vliegtuigen op zijn naam staan.

„In 2000 zijn wij begonnen met Medic Air om ambulancevluchten uit te voeren voor patiënten die van Bonaire voor een medische behandeling naar Curaçao, Aruba of Colombia moeten. Wij zorgen voor het vliegtuig en de bemanning, Mariadal (het lokale ziekenhuis; red) voor het verpleegkundig personeel dat de patiënten begeleidt. We voeren de vluchten uit in opdracht van het Zorgverzekeringskantoor, een onderdeel van de Rijksdienst Caribisch Nederland. Daarnaast voerden we altijd al chartervluchten uit“, aldus Suyenne Dammerman die samen met haar partner René Winkel EZ Air runt.

Lang geduurd

„René is heel lang piloot geweest bij eerst de ALM en later DCA. Ik was purser bij Air Aruba. Je zag ver van tevoren aankomen dat het niet goed zou aflopen met DCA dus hebben we plannen gemaakt om zelf te gaan vliegen tussen de ABC-eilanden. De daarvoor benodigde vergunning moest van de Curaçaose luchtvaartautoriteiten komen. Dat heeft acht jaar geduurd. De aanvraag hebben wij in 2011 ingediend en we konden op 23 december 2018 de eerste vlucht uitvoeren.“
Begonnen is met Bonaire en Cura-

çao meerdere keren per dag met elkaar te verbinden, inmiddels is Aruba aan het routenet toegevoegd. „Vanaf de start hadden we meteen een hoge bezettingsgraad. De Bonairianen zijn blij dat ze eindelijk hun eigen luchtvaartmaatschappij hebben.“

Stapje voor stapje

EZ Air heeft het na het faillissement van het ooit grote InselAir alleen maar drukker gekregen. Toch wordt de verleiding weerstaan om meteen grotere toestellen aan te schaffen. „We doen het stapje voor stapje. Passagiers hebben vooral behoefte aan een betrouwbare dienstregeling. We vinden onze ontime performance en service belangrijk. We hebben het in dit eerste jaar druk genoeg.

Niet alleen met vliegen, maar ook met de organisatie er omheen zoals de verkoopkantoren. We hebben er nu twee op Bonaire en twee op Curaçao. Op Aruba werken we met een agent.“

Medic Air beschikt over twee Learjets, EZ Air heeft twee Beechcrafts 1900 en dan is er nog een Islander als backup. De financiering van de Beechcrafts is een bijzonder verhaal. „Wij hebben voor de aanschaf van deze toestellen een lening gekregen van het Pensioenfonds Caribisch Nederland. De luchtvaartwereld is vanuit investeerdersoogpunt gezien niet zonder risico's dus het is best uniek dat een pensioenfonds bereid is ons een krediet te verstrekken. Men heeft ons goed gescreend en is tot de conclusie gekomen dat wij een solide bedrijf zijn“, aldus Suyenne Dammerman.

Danny Rojer is sinds 1 maart Programmamanager Bestuursakkoord Bonaire 2018-2022, een functie die in het leven is geroepen om beweging te krijgen in een groot aantal urgente verbeterprojecten om de kwaliteit van leven op Bonaire te verbeteren. Er is behoefte aan meer coördinatie en communicatie tussen het Openbaar Lichaam Bonaire en Den Haag. Het is aan Rojer om de losse eindjes aan elkaar te knopen.

Programmamanager Danny Rojer: „Het is tijd om concreet aan de slag te gaan.“

Programmamanager Danny Rojer wil snel resultaten laten zien

„Ik ben 39 jaar geleden geboren op Curaçao. Na de middelbare school ben ik naar Nederland gegaan om te studeren. Ik wilde dokter worden. Mensen helpen zit in mijn aard. Maar ik ben drie keer uitgeloot voor de studie geneeskunde. Om toch in de buurt van mijn ambities te blij-

ven ben ik medische beeldvorming gaan studeren aan de HTS en TU Delft.“

Droom

Na zijn bachelors ging hij aan de slag bij het St. Antoniusziekenhuis in Nieuwegein. In zes jaar tijd werkte Rojer zich op tot

divisiemanager Zorg. Tussen de bedrijven door haalde hij een mastertitel in Zorgmanagement aan de Erasmus Universiteit.

„Mijn droom was directeur te worden van een groot ziekenhuis. Daarom leek het mij goed zo breed mogelijk kennis en ervaring op te doen in de zorg-

sector. Na het St. Antonius heb ik voor diverse grote organisaties in de thuiszorg en de verpleegzorg gewerkt.”

In 2015 werd hij benaderd door de Raad van Bestuur van Fundashon Mariadal, het ziekenhuis op Bonaire. „Ze waren op zoek naar een topmanager die kennis en ervaring had opgedaan in een professionele zorgomgeving, maar die ook feeling had met de Caribische cultuur. Je kunt wel een topper uit Europees Nederland halen, maar als die geen gevoel heeft voor de couleur locale, de taal niet spreekt en de cultuur niet kent wordt dat geen succes.”

Grote stap

Rojer was 20 jaar niet op Bonaire geweest. „In mijn herinnering was het kleinschalig met weinig mogelijkheden. Maar ik ben toch op de uitnodiging van de Raad van Bestuur van het ziekenhuis ingegaan om een weekje te komen kijken. Ik zag een heel ander Bonaire. Het bleek flink gegroeid en ik voelde een positieve energie. Ik was meteen verkocht en heb alles in Nederland opgezegd.” Bij Mariadal ging hij als Manager Zorg deel uitmaken van het managementteam. Hij gaf leiding aan ruim 300 man, variërend van analisten en verpleegkundigen tot medisch specialisten.

„Ik kreeg de opdracht de eerste twee maanden niks te doen en alleen maar te observeren. Daar had ik het heel lastig mee. Ik ben geneigd meteen in actie te komen als ik iets zie waarvan ik denk dat het beter kan. Ik heb al die tijd op mijn handen moeten zitten. Dat was goed, want op die manier word je gedwongen eerst te bedenken waarom dingen gaan zoals ze gaan. Dat

inzicht helpt als je daarna verandering wil bewerkstelligen.”

Professionalisering

Dat er slagen te maken vielen werd bevestigd door de stapel rapporten en adviezen die er lag. „Daaraan was nooit opvolging gegeven omdat ze veelal vanuit een Europees-Nederlands oogpunt waren geschreven. Betere zorg begint bij de medewerkers. Zijn ze goed opgeleid, hebben ze ervaring opgedaan, weten ze wat de koers is en zorgt het management voor een plezierige werkomgeving? Ik werk graag volgens het bottom-up principe waarbij de medewerkers een actieve bijdrage leveren aan de verbeteringen die nodig zijn om als organisatie successen te behalen. De taak van het managementteam is het personeel hierin te ondersteunen en te faciliteren.”

Het is een voorbeeld van de nieuwe wind die Rojer door het ziekenhuis in Kralendijk liet waaien. „Wij hebben in een paar jaar tijd een enorme professionaliseringsslag gemaakt. Dat is overigens de verdienste van het hele team en de medewerkers zelf. Ik kijk met voldoening terug op die periode. Er zijn twee nieuwe operatiekamers, een nieuw spoedeisende hulp, een nieuwe special care afdeling en een geaccrediteerd laboratorium in gebruik genomen. Natuurlijk is er nog veel te doen, maar Bonaire beschikt inmiddels over een goed functionerend ziekenhuis.”

Vacature

Rojer was graag langer gebleven, maar kon onmogelijk weerstand bieden aan de vacature voor een programmamanager wiens taak het is te zorgen dat het tussen het eilandbestuur van

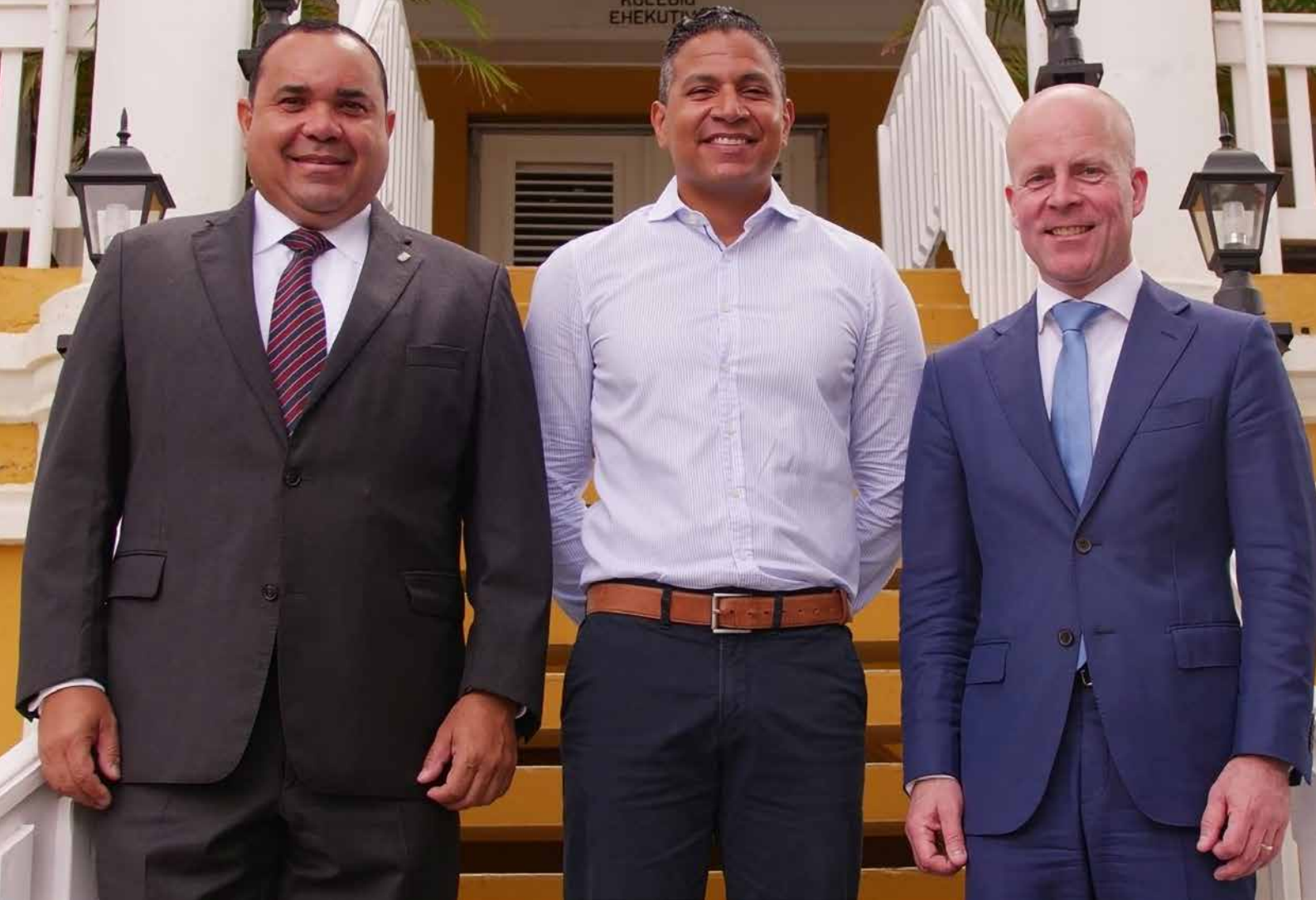
Bonaire en de Nederlandse regering gesloten bestuursakkoord wordt uitgevoerd.

„Ik ben heel blij dat de keuze op mij is gevallen. Ik wil graag in bredere zin een bijdrage leveren aan de verbetering van de leefomstandigheden op Bonaire. Het eiland heeft een speciale plek in mijn hart en ik zal er alles aan doen mij in te zetten om de leefkwaliteit op Bonaire te verbeteren en een duurzame structuur op te zetten waarbij het eiland meer zelf kan. Er moeten in de komende drie jaar veertig projecten verdeeld over elf prioritaire thema's worden gerealiseerd. Ik heb eens geteld hoe veel mensen daar bij betrokken zijn. Het zijn er heel erg veel. Op Bonaire zijn dat het eilandelijke apparaat, het OLB, en de Rijksdienst Caribisch Nederland. En dan heb je op bijna achtduizend kilometer afstand te maken met alle ministeries. Dat maakt de afstemming ingewikkeld. Er is veel coördinatie nodig.”

Onafhankelijk

„Het bestuursakkoord omvat projecten variërend van verbetering van de wegen en infrastructuur tot belastinghervorming, betaalbare kinderopvang en toerisme. Dat er veel is blijven liggen heeft meerdere oorzaken. In het rapport van de Commissie Spies staat te lezen hoe het er in de praktijk vaak aan toeging: er kwam een delegatie uit Nederland vertellen hoe het moest, stapte weer op het vliegtuig en liet een eiland achter dat niet de instrumenten had om de gemaakte afspraken uit te voeren.”

Rojer kan onafhankelijk functioneren tussen Bonaire en Den Haag. „Ik kan een beroep doen op iedereen en mag overal binnenkomen om informatie op te

Roger geflankeerd door zijn 'bazen' gezaghebber Edison Rijna en staatssecretaris Raymond Knops.

vragen. Via de directeuren van de diensten - die zitten met hun vertegenwoordigers in het projectteam - heb ik rechtstreeks voeling met het apparaat. Ik heb frequent overleg met de eilandsecretaris, gezaghebber en de gedeputeerden. Af en toe ben ik een weekje in Den Haag waar ik bij alle ministeries langs ga om te zorgen dat lopende projecten voortgang maken. Het is tijd om concreet aan de slag te gaan. Ik vind het heerlijk met mijn benen in de modder te staan."

Achterstanden

„Waar het uiteindelijk om gaat is de kwaliteit van leven te verbeteren. Dat is, sinds Bonaire in 2010 een bijzondere gemeente van Nederland werd, onvoldoende gebeurd. Dat wordt door alle betrokkenen, ook op de ministe-

ries, erkend. De achterstanden op allerlei gebied zijn groot. Het verklaart dat de bevolking teleurgesteld is. Daarom is het belangrijk dat we op korte termijn de eerste resultaten laten zien. En dat we goed uitleggen waar we mee bezig zijn."

Het eerste zichtbare resultaat is de aanpak van het wegennet. „De wegen zijn in zeer slechte staat. Er is een meerjaren wegenplan opgesteld dat voorziet in structureel onderhoud. Andere zaken die we gaan oppakken zijn de kinderopvang, een jobcenter, het verlagen van de kosten van levensonderhoud en het beter laten functioneren van de belasting. Bedoeling is voorts dat er een loket komt waar de burger met al zijn vragen aan de overheid terecht kan met be-

trekking tot arbeidsbemiddeling en andere gerelateerde zaken om te voorkomen dat men van het kastje naar de muur wordt gestuurd."

Meer zelf

„Er mag misschien onvrede zijn over de rol van Den Haag, zonder de steun uit Nederland zouden bijvoorbeeld de gezondheidszorg en het onderwijs er veel slechter voor staan. Ook voor de uitvoering van het bestuursakkoord is Nederland een onmisbare partner. Ik vind overigens dat we er naar moeten streven zo zelfvoorzienend mogelijk te worden. We kunnen nu al veel meer zelf doen, maar vinden het soms makkelijker het aan Nederland over te laten. Dat te veranderen maakt ook deel uit van het bestuursakkoord." ●

Preventieakkoord helpt Bonairianen gezonder te leven

Gedeputeerde Nina den Heyer en staatssecretaris Paul Blokhuis van Volksgezondheid, Welzijn en Sport hebben tijdens een symposium in Kralendijk een Caribische versie van het Nationaal Preventieakkoord getekend.

Doel van het akkoord is een gezonder Caribisch Nederland met meer aandacht voor preventie en het belang van een gezonde levensstijl. Het akkoord gaat over vijf thema's: overgewicht, problematisch alcoholgebruik, roken en drugsgebruik, sport en bewegen, seksuele gezondheid en versterking van de organisatiestructuur voor sport en preventie.

Gezonde keuze

„Overal in het Koninkrijk willen we het mensen makkelijker maken om de gezonde keuze te

maken. Maar het is wel belangrijk dat we kijken naar de lokale omstandigheden. Wat is hier nodig? Zo is roken op de eilanden minder een probleem, maar overgewicht des te meer. De helft van de Caribische Nederlanders beweegt onvoldoende, onder kinderen is dit probleem nog groter“, aldus Blokhuis.

„Dat heeft alles te maken met de beschikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen op de eilanden. En de oplossing zit soms in hele kleine dingen, zoals goede verlichting op een sportveld zodat

iedereen ook in de avond kan sporten. Maar bijvoorbeeld ook een overkapping tegen de zon. Het akkoord levert echt wat hier werkt en mogelijk is.“

Focus op jeugd

In het akkoord is er veel aandacht voor de jeugd. „Met lesprogramma's op middelbare scholen over alcohol, tabak en drugs, aanbod van gezonde maaltijden op scholen en rookvrije sportverenigingen krijgen ook kinderen op de eilanden een gezonde start. Daarbij wordt gebruik gemaakt van initiatieven die in Europees Nederland succesvol zijn zoals met JOGG en de Gezonde School. Net als in Nederland komt de vergoeding voor een leefstijlcoach en hulp bij stoppen met roken in het basispakket.“

Anders dan het Nationaal Preventieakkoord richt het Caribisch Sport- en Preventieakkoord zich ook op seksuele gezondheid. Het aantal abortussen in Caribisch Nederland is hoger dan in Europees Nederland en seksueel overdraagbare aandoeningen komen er vaker voor. Doel van het akkoord is daarom tevens een daling van het aantal abortussen en een stijging van het gebruik van anticonceptie. Gekeken wordt naar betere, professionele seksuele voorlichting op scholen, ondersteuning van vrouwen bij onbedoelde zwangerschappen en het gratis verstrekken van condooms.

Uitdagingen

Voor het Caribisch Sport- en Preventieakkoord heeft het ministerie jaarlijks 1,5 miljoen euro beschikbaar gesteld. „We gaan de uitdagingen als gemeenschap aanpakken en oplossen. Het Openbaar Lichaam Bonaire ziet zichzelf hierin als sturende kracht“, aldus gedeputeerde Den Heyer. ●

Gedeputeerde Nina den Heyer en staatssecretaris Paul Blokhuis ondertekenen het Caribisch Sport- en Preventieakkoord.

Overzeese uitwisseling van kennis en ervaring

„Als Bonaire hebben wij al langer ervaring met ambtenaren uit Europees Nederland die een tijdje binnen ons overheidsapparaat gedetacheerd worden, maar dat gebeurt tot nu toe ad hoc“, aldus gedeputeerde Elvis Tjin Asjoe. Hij is dan ook blij met het plan van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten de uitwisseling van ambtenaren tussen Caribisch en Europees Nederland meer structuur te geven.

Staatssecretaris van Koninkrijksrelaties Raymond Knops en voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten Jan van Zanen ondertekenden in het bijzijn van gedeputeerden en eilandsraadsleden van Bonaire de intentieverklaring voor de uitwisseling van ambtenaren tussen Europees en Caribisch Nederland.

Staatssecretaris Raymond Knops en VNG-voorzitter Jan van Zanen hebben tijdens het VNG Jaarcongres in het bijzijn van een delegatie van het Bestuurscollege en de Eilandsraad van Bonaire een intentieverklaring ondertekend om de uitwisseling van ambtenaren tussen Europees Nederland en Caribisch Nederland een impuls te geven.

Twee kanten

De samenwerking heeft tot doel

kennis en ervaring van gemeenten in Europees Nederland te delen met de bijzondere gemeenten Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ambtenaren in Europees Nederland kunnen zich aanmelden om in aanmerking te komen voor uitzending, maar het is nadrukkelijk ook de bedoeling dat ambtenaren van de openbare lichamen de kans krijgen ervaring op te doen bij een gemeente in Europees Nederland. Het idee voor wederzijdse deta-

chering is geboren tijdens een werkbezoek van Van Zanen aan de overzeese leden van de VNG. „Dat bezoek heeft een enorme indruk bij mij achtergelaten. Ik ben als een rijker man teruggekomen. Ik heb ervaren hoe verschillend en hoe eigen de eilanden zijn. En hoe wij elkaar kunnen helpen en inspireren. Jullie kunnen van ons leren en wij van jullie“, richtte Van Zanen zich tot de delegaties van de drie eilanden.

Meedenken

Tjin Asjoe juicht het initiatief toe. „Uitwisseling is een van de instrumenten om de gewenste professionalisering van ons overheidsapparaat voor elkaar te krijgen. Ik heb de VNG en het ministerie aangeboden dat wij vanuit de ervaring die wij in de praktijk hebben opgedaan graag meedenken over de uitwerking van het idee.“

Staatssecretaris Knops greep de gelegenheid aan voor de persoonlijke ontboezeming nooit voor de portefeuille Koninkrijksrelaties te hebben geopteerd, maar niettemin blij te zijn met zijn taak. Reden waarom hij er kortgeleden geen moeite mee had nee te zeggen op de vraag of hij terug wilde naar de Tweede Kamer om voorzitter te worden van de CDA-fractie. „Ik doe het nu anderhalf jaar, maar het voelt als vijf jaar. Dat zegt iets van de intensiteit. De mensen zijn zo warm. Als ik er ben word ik voortdurend geknuffeld. Ik ben zeer gemotiveerd om door te gaan.“

Bòi Antoin weet alles van Bonaire

Een wandelende encyclopedie van Bonaire, dat is Franklin (Bòi) Antoin. Niemand in het Koninkrijk die meer weet van het verleden en het heden van het eiland dan journalist, radio- en televisiemaker, commentator, museumbeheerder, auteur, leraar en gids Antoin.

Zo graag hij als interviewer anderen in de schijnwerpers zet, zo'n hekel heeft hij er aan zelf in het brandpunt van de belangstelling te staan. De toekenning van het ereburgerschap van Bonaire vond dan ook zonder zijn aanwezigheid plaats. „Ik was vereerd, maar heb meteen gezegd dat ik er niet bij zou zijn. Ik hou er niet van voor een publiek te moeten staan.“ Aan een interview met Bon Bini Bonaire ontkomt hij echter niet.

Volksbuurt

Bòi Antoin (1955) groeide op in het dorp Antriol. „We woonden in een volksbuurt. Ik was de op een na jongste van acht in een katholiek gezin. We waren niet arm en niet rijk, een beetje tussen arm en middenstand in. We werden streng opgevoed. Ik ging naar de Fraterschool en was misdienaar. Mijn vader was gepensioneerd van de Lago-raffinaderij op Aruba. Hij had een knoek, een boerderijtje. Ik ging altijd met hem mee en bracht zodoende veel tijd in de natuur door. Zo heb ik mijn kennis van de flora en fauna van Bonaire opgedaan. Mijn vader vertelde veel over

geschiedenis, onder meer over de Tweede Wereldoorlog. Hij zat op een tanker die getorpedeerd werd door de Duitsers, maar heeft het overleefd.“

Zo leergierig hij tijdens zijn zwerftochten door bossen en over heuvels het eiland exploreerde, zo vervelend vond hij school. „Ik vond het verschrikkelijk in een klas opgesloten te zitten. Ik was veel liever buiten. Maar ik haalde wel goede cijfers. Omdat ik zo'n hekel aan school had is het nooit in mijn hoofd opgekomen in Nederland te gaan studeren. Ik ben als operator gaan werken bij Radio Wereldomroep Nederland.“

Dienstplicht

In 1974 werd Bòi opgeroepen om op Aruba de militaire dienstplicht bij het Korps Mariniers te vervullen. „Dat is de enige keer dat ik voor langere tijd buiten Bonaire ben geweest. In dienst heb ik

*Bòi Antoin: „We moeten meer rekening met elkaar houden.“
(Foto: Ingrid Bouwslikkiseiland.com)*

geleerd tot het uiterste te gaan om een doel te bereiken. Van de discipline die me in die tijd is bijgebracht heb ik mijn leven lang plezier gehad. Het was een van de betere periodes in mijn leven.“ Na te zijn afgezwaaid keerde Antoin terug bij de Wereldomroep. „Van de programma's die werden uitgezonden heb ik veel opgestoken over de geschiedenis en cultuur van Nederland.“ Op enig moment kreeg hij te horen dat er een nieuwe krant zou worden opgericht. Op 1 maart 1976 verscheen de Extra di Boneiru voor het eerst.

Voorlichter

„Een vriend die fotograaf was vertelde me dat de Extra een parttime-verslaggever zocht. Ik zei

dat het niks voor mij was, want ik had nog nooit geschreven. 'Dat leer je vanzelf' zei hij. Ik ben de andere kranten goed gaan lezen om te zien hoe zij het nieuws opschreven. Zo is mijn liefde voor het Papiaments ontstaan. Ik ergerde me er enorm aan hoe slordig er met de taal werd omgegaan."

Antoin verliet de Wereldomroep om in dienst te treden van de eilandelijke overheid als voorlichter. „Ik heb dat zeven jaar gedaan, maar vond het te politiek. Daarom ben ik in 1983 fulltime journalist geworden. De Extra was in die tijd een kleine krant met een pagina Bonairiaans nieuws. Nu is het een bedrijf met 12 medewerkers. Het is een volwaardige krant." Bescheiden als hij is zegt Bòi er niet bij dat het ook veruit de grootste krant van het eiland is.

Herensia

Sinds 1985 verzorgt Antoin wekelijks op zaterdag een anderhalf durend radioprogramma. „Ik praat met twee tafelgasten over geschiedenis, cultuur en natuur. Het gaat er lekker informeel aan toe. Ik vind radio veel leuker dan

tv. Televisie vergt veel meer voorbereiding. Gek genoeg ben ik bij tv-opnamen vooraf altijd zenuwachtig”.

Inmiddels heeft hij meer dan duizend afleveringen van het razendpopulaire Herensia gemaakt. „Het is belangrijk dat het doorgaat als ik er niet meer ben. Ik ben iemand aan het opleiden die het, als het zo ver is, van me kan overnemen. Maar voorlopig ga ik door. Alleen voor de krant doe ik tegenwoordig minder. Ik jaag niet meer zelf achter het nieuws aan.”

Onderscheidingen

Tussen het werken door heeft Antoin 33 boeken geschreven, heeft hij zitting in een werkgroep die zich namens Unesco bezighoudt met cultureel erfgoed, organiseert hij educatieve wandelingen en beheert hij het historisch museum Fundashon Historiko Kultural Boneriano. Zijn inzet voor Bonaire leverde hem verschillende onderscheidingen op. In 2002 ontving hij uit handen van prins Bernhard de Zilveren Anjer. „Dat was zo'n grote eer, daarvoor ben ik wel naar Den Haag gegaan.”

Uit het familie-album.

Bòi wordt door veel Bonairianen gezien als het geweten van het eiland. „Als ik signaleer dat er iets niet goed gaat waarschuw ik de mensen. Via mijn commentaren probeer ik zaken ten goede te beïnvloeden. In 1983 ben ik betrokken geraakt bij een nieuwe partij, de PAN. We hebben een paar keer aan de verkiezingen mee gedaan, maar nooit een zetel gewonnen. We hadden niet eens budget om campagnemateriaal aan te schaffen.”

Nederland

Kritisch is hij over de ontwikkelingen sinds 2010. „De relatie met Nederland is er nu eenmaal en daar moeten we het beste van maken. Terug naar de Nederlandse Antillen kan niet en aan onafhankelijkheid zijn wij ook nog niet toe. Nederland moet beseffen dat men met ons verder moet. Men doet er beter aan op te houden met ons te imponeren hoe het in Nederland gaat en meer begrip te hebben voor de normen en waarden waarmee de Bonairianen zijn opgegroeid. We moeten gewoon meer rekening met elkaar houden.”

Antoin de interviewer.

www.bonairegov.nl